

CONFORM CU
ORIGINALUL

CONFORM
CU ORIGINALUL

STUDIU DE PARAMENT
LA
BISERICA EVANGHELICĂ DIN
RUJA, JUD SIBIU

Kiss Loránd
S.C. Imago Picta S.R.L.

TÂRGU-MURES

17.02.2015

471

000289

CONFORM
CU ORIGINALUL

1. INTRODUCERE:

Sondajele stratigrafice de la biserica evanghelică din Ruja au fost efectuate la cererea Consistoriului Superior al Bisericii Evanghelice din Sibiu, și a arhitectului Ioan Bucur - Scopul principal al sondajelor a fost determinarea stratigrafiei tencuielilor, localizarea eventualelor picturi murale, decorații parietale aflate sub tencuieli ulterioare, cât și a eventualelor elemente arhitecturale înzidite.

-Sondajele stratigrafice au fost efectuate de către Kiss Lóránd, în luna februarie a anului 2015.

CONFORM CU
ORIGINALUL

2. SCURTA DESCRIERE A MONUMENTULUI:

Localitatea Ruja (g: Roseln, m: Rozsonda) este situat în valea Hârtibaciului, la 5 km nord de orașul Agnita, într-o vale din partea dreaptă a râului Hârtibaci. Prima atestare documentară a localității este din 1349 (menționat într-un proces dintre localitățile Mălâncrav, Beșa, Roandla, Curciu), sub numele de Rosental.

-În anul 1400 este menționat sub numele de Vallis Rosarum, ca parte componentă a capîtlului din Kosd (Rupea). În evul mediu Ruja aparținea de scaunul administrativ Rupea.

În anul 1509 localitatea primește 6 guldeni pentru (re)construcția bisericii, în anii 1599-1606 localitatea este grav afectată de luptele duse între trupele lui Mihai Viteazul și Sigismund Bathori.

3. DESCRIEREA STUDIULUI DE PARAMENT

Biserica este situat într-un punct înalt, în zona centrală a localității. Este alcătuită din turn vestic masiv (ce are lățimea navei), navă dreptunghiulată, și altar poligonal. Pe latura sudică nava este luminată de trei ferestre de dimensiuni mari cu închidere semicirculară. O a patra fereastră este în apropierea turnului vestic, încă două ferestre de dimensiuni mai reduse sunt la o cotă mai joasă servind pentru iluminarea zonei de sub emporă. Altarul este luminat de patru ferestre gotice: două pe laturile sudic, și câte una pe laturile sud-estic și nord-estic.

Altarul are un etaj fortificat supraînălțat ce se sprijină prin arcuri pe contraforturi. Altarul are o boltire în plasă cu nervuri de ceramică. Nava este despărțită de altar de un arc triumfal gotic. Nava are o boltire cilindrică cu penetrații. Pe latura sudică și nordică nava are două intrări cu ancadrame gotice de piatră, în arc frânt. Pe laturile sudic, nordic și vestic nava are câte o emporă de lemn sprijinit pe stâlpi de lemn. Turnul vestic, fiind construit cu funcție de apărare, nu are intrare exterioară, doar o intrare dinspre navă. Scara turnului este construit în zid.

Biserica era înconjurată de un zid de incintă, din care s-au păstrat părți pe latura estică, nord-estică și un fragment mai mic pe latura sud-vestică.

Zidărie: Zidăria bisericii a fost relizat în mare parte din piatră spartă. Turnul masiv este integral realizat din piatră, asemenea zidurilor navei și ale altarului.

472

000290

CONFORM
CU ORIGINALUL

Etajul fortificat al altarului cât și bolțile altarului și ale navei au fost realizate din cărămidă. De asemenea s-a utilizat cărămidă în zonele intervențiilor ulterioare: chenarele ferestrelor, sau porticul nordic neogotic al navei, corinșa superioară a navei. Pietre fasonate putem observa doar la chenarul celor două intrări gotice ale navei.

CONFORM CU
ORIGINALUL

Tencuială:

Interior În interiorul bisericii se observă tencuieli de epocă din diferite perioade de construcție:

În altar: pe pereții laterali ai altarului se observă un strat de tencuială de nuanță gri-maronie aplicat direct pe suprafața zidăriei. Această tencuială este acoperită parțial de alte straturi de tencuială în zonele intervențiilor ulterioare:

-Pe laturile sud-estic estic și nord-estic pot fi observate chenarele înzidite a unor ferestre de dimensiuni mult mai reduse decât cele existente. Aceste ferestre erau la o cotă mult mai joasă provenind din prima perioadă de construcție a bisericii (sec XIV?). În reconstrucția și fortificarea bisericii de la începutul sec XVI (1509) aceste ferestre sunt înzidite, zidurile altarului și contraforturile fiind supraînălțate. În zonele înzidirii ferestrelor există o tencuială din perioada fortificației de la începutul sec XVI.

-Cercetând pereții altarului am putut localiza următoarele decorații murale:

Pe peretele nordic al altarului, în spatele stranei, s-a păstrat o cruce de consacrare. Crucea are culoare galben și roșu, interiorul crucilor având culoare neagră. Crucea a fost pictată pe primul strat de zugrăveală albă al primului strat de tencuială. În jurul crucii se observă un chenar trasat cz culoare neagră în interiorul căreia se observă o inscripție gotică de culoare neagră, în mai multe rânduri. Peste crucea descreisă s-a aplicat un nou strat de zugrăveală pe suprafața căreia se poate identifica o nouă cruce de consacrare. Această cruce este înscrisă într-o coroană de lauri roșie, crucea având culoare verde, fiind decorat cu flăcări roșii ce pornesc diagonal din centrul crucii. Din elementele decorative și din stratigrafie presupunem că acesta este crucea de consacrare realizată după finalizarea construcției, fortificării de la începutul sec XVI. Crucile de consacrare din prima perioadă pot fi localizate pe latura estică, sud-estică sudică și pe intradosul arcului triumfal. Aproape în fiecare caz ele sunt suprapuse cu crucile de la începutul sec XVI.

Pe peretele nordic al altarului sunt straturi succesive de zugrăveli. Sub aceste zugrăveli se observă tencuiala din sec XVI, zugrăvită în alb, fără decorații.

-Pe peretele nordic, pornirea bolții este sprijinită pe o consolă în formă de scut. Acest scut este realizat din mortar. Primul strat de zugrăveală pe suprafața ei are culoare alb gălbui. În zona centrală a scutului este o stea de dimensiune mare, cu șase ramuri, deasupra ei fiind încă două stele și o formă geometrică. Motivele din scut sunt realizate cu culoare neagră. La celelalte porniri de boltă putem observa scuturi de dimensiuni mai mici, realizate de asemenea din mortar. Și pe suprafața acestor scuturi sunt decorații de culoare neagră.

473
000291

CONFORM
CU ORIGINALUL

-În navă, în zonele cercetare se observă straturile de tencuieli menionate în altă parte. În jurul ferestrelor se observă un al treilea strat cel mai probabil de la începutul sec XVIII, din perioada modificării ferestrelor.

-Pe perețele nordic, sub emporă, în apropierea arcului triumfal, pe suprafața tencuielii se observă un strat negru într-o suprafață de cca 2 mp. Peste acest strat negru s-a aplicat un strat subțire zugrăveală. Pe suprafața acesteia se poate distinge o inscripție de culoare neagră cu litere gotice minuscule. Sunt vizibile două rânduri, zona superioară fiind flancată de cuier. La vest de această inscripție se observă partea inferioară a unei cruci de consacrare incisă în tencuială. Pe pereții navei pe primul strat de tencuială nu am observat alte decorații pictate. Pe toată lungimea peretelui sudic, pe un strat de zugrăveală ulterioară (inscripției menționat mai sus) friabilă se poate identifica o inscripție de culoare neagră în limba latină, realizat cu litere anticva majuscule. Inscripția se întinde de la intrarea nordică într-o distanță de 3m.

Pe acest strat ulterior de zugrăveală albă se observă decorații pictate cu culoare neagră și gri. Aceste decorații pot fi localizate la pornirile bolții, în jurul arcului triumfal, pe muchiile nervurilor din stucatură ale bolții. Sub pornirile de boltă sunt pictate imitații de console, pe arcul triumfal este vizibil o decorație de asize. Pe muchiile bolții a fost pictat o imitație de lauri. Această decorație este foarte asemănătoare cu cea descoperită în biserica evanghelică din Netuș. (Localitate la 15 km spre nord de Ruja), și Dobârca. Pe baza asemănărilor ea putea fi realizat de același pictor. Pe baza analogiei din Netuș, această pictură decorativă putea fi realizată în prima jumătate a secolului XVIII.

Analizând bolta navei în lumină razantă se observă urmele nervurilor gotice de ceramică. Aceste nervuri în secolul XVIII au fost înlăturate (neavând funcție de susținere în multe cazuri ele se desprind ușor și cad.) la muchiile penetrațiilor fiind realizate imitații de nervuri din stucatură. La centrul bolții au fost realizate două medalioane din stucatură.

Exterior

În exterior se observă mai multe straturi de tencuieli de epocă succesive, parțial suprapuse. În jurul modificărilor ulterioare s-au păstrat tencuieli mai noi. În zonele inferioare tencuielile de epocă parțial au fost înlocuite cu tencuieli mai noi. (Pe latura sudică diferența nivelului de călcare între interior și exterior este de cca 120 cm. Din această cauză pe suprafața zidurilor din latura sudică umiditatea capilară este ridicată.)

-Neavând acces, în zonele superioare ale zidurilor ne-am restrâns la observațiile vizuale. Pe latura estică a altarului, deasupra arcurilor de susținere a etajului fortificat se observă data de 1828 incisă în tencuiala proaspătă. Acesta poate fi o dată de reparație a tencuielii. Pe laturile sud-estic, estic și nord-estic ale altarului pot fi localizate chenarele ferestrelor din prima perioadă de construcție. Conturul ferestrelor este indicat și de fisurile create.

474

000292

Asemenea turnului din Netuș, turnul bisericii nu a fost tencuit niciodată, doar rostuit

Observații arhitecturale: Pe baza observațiilor și a cercetării de parament putem concluda:

- Biserica a fost construită în mai multe perioade:
 - Biserica sală cu altar poligonal a fost construită în intervalul sec XIV-Începutul sec XV. Această biserică nu avea turn. Ferestrele altarului din această perioadă au fost descoperite la cercetarea de parament. Nu am observat urme pe zidărie care ar indica că biserica ar fi avut plan bazilical, fapt sugerat de arhitectul Hermann Fabini.
 - La începutul secolului XVI a fost construit turnul vestic cu rol de apărare. Turnul este foarte asemănător cu cel din Netuș. Niciuna nu are ușă spre exterior, doar spre biserică. Tot în această perioadă zidurile navei și a altarului au fost supraînălțate, și boltite. Nervurile de ceramică s-au păstrat doar pe bolta altarului. Contraforții altarului au fost supraînălțați, etajul fortificat al altarului sprijinindu-se prin arcuri pe acestea. În înfățișarea actuală zidul de incintă nu poate fi datat.
- În sec XVIII biserica a suferit mici modificări cum ar fi ferestrele navei.

În concluzie:

Pe baza cercetării de parament putem concluda că în interiorul bisericii nu există scene ample de picturi murale. Am putut identifica următoarele decorații murale:

- Crucile de consacrare din sec XIV, pe pereții altarului, și pe intradosul arcului triumfal. Lângă crucea din latura nordică sunt vizibile inscripții gotice
- Crucile de consacrare din sec XVI, în altar și pe arcul triumfal suprapuse cu cele mai vechi, și pe latura sudică a navei.
- Inscripție gotică (sec XVI?) pe latura nordică a navei, sub emporă.
- Scuturile pictate de pe consolele bolții altarului.
- Stratul de decorație din sec XVIII: decorație de elemente arhitecturale și vegetale, inscripții, realizate cu culorile negru și gri.

4.STAREA DE CONSERVARE:

Starea generală de conservare a bisericii este mulțumitoare. În exterior pot fi observate deteriorări la nivelul tencuielii, în zonele expuse (cornișa superioară, contraforți). În zona inferioară a laturii sudice deteriorarea tencuielii este datorată diferențe de nivel, ce exterior fiind mai ridicat cu cca 120 cm. În prezent burlanele de sub streșină sunt în stare de funcționare. Urmele unor infiltrații mai vechi pot fi observate în colțurile estic și vestic ale navei. În aceste zone tencuielile sunt compromise.

În interior, decorațiile pictate s-au păstrat fragmentar. Crucile de consacrare au fost afectate de introducerea cablurilor de electricitate sau de reparațiile

475

000293

CONFORM
CU ORIGINALUL

succesive cae au îndepărtat toate straturile de zugrăveli desprinse. Crucile de consacrare din sec XVI au fost realizate pe un strat subțire, friabil de zugrăveală. Din această cauză decaparea lor este anevoioasă.

-Decorația din sec XVIII a fost realizat de asemenea pe un strat intermediar de zugrăveală, parțial desprins. În zonele unde stratul suport s-a desprins decaparea decorației este deosebit de grea.

CONFORM CU
ORIGINALUL

5. PROPUNERI:

Aceste propuneri sunt întocmite în atenția proprietarului, cât și a executantului lucrărilor de renovări

-Propunem îndepărtarea integrală a tencuielilor de ciment din zonele inferioare ale zidurilor, atât în interior cât și în exterior.

-Propunem păstrarea tencuielilor de epocă. Vor fi îndepărtate doar zonele deteriorate fără decorații. Straturile succesive de zugrăveli fără aderență și fără decorații vor fi îndepărtate sub asistența unui pictor-restaurator. (În timpul curățirii îndepărtării straturilor succesive pot apărea inscripții sau decorații izolate). Decorațiile, inscripțiile ce apar în timpul curățirii, vor fi delimitate de către restaurator, ulterior fiind decapare de către el.

-Lacunele și retencuirile vor fi realizate cu mortar de var, fără adaos de ciment. La baza zidurilor se va lăsa netencuit o bandă de cca 10 cm pentru a ajuta evaporarea umidității din ziduri. Suprafața noii tencuieli va fi subordonată zonei adiacente, respectiv tencuielii de epocă. Rezugrăvirile vor fi realizat cu lapte de var colorat în masă.

-În exterior propunem îndepărtarea tuturor tencuielilor deteriorate fără decorații. Decorațiile murale care vor apare vor fi conservate.

-Propunem punerea în valoare, restaurarea următoarelor decorații murale:

-Crucile de consacrare din altar

-Decorațiile medievale ale consolelor din altar

-Punerea în valoare a unei părți mai reprezentativă din decorația din sec XVIII. (de ex arcul triumfal).

-În etajul turnuui este o ladă medievală pictată. Propunem păstrarea ei în condiții optime.

6. BIBLIOGRAFIE:

Hermann Fabini Atlas der Siebenburgische Wehrkirchen und Dorfkirchen

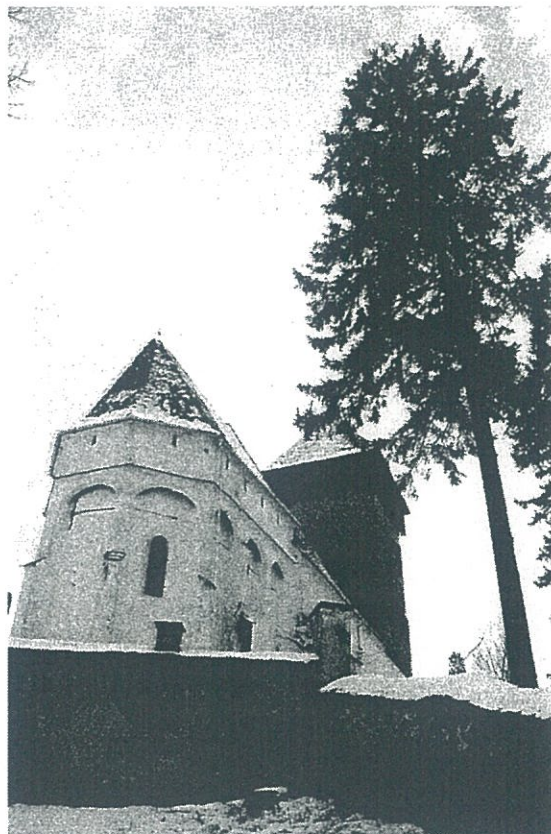
476

000294

CONFORM
CU ORIGINALUL

7.DOCUMENTAȚIA FOTOGRAFICĂ

CONFORM CU
ORIGINALUL

Biserica evanghelică din Ruja, cu zidul de incintă, dinspre nord-est

Latura sudică a bisericii cu etajul fortificat al altarului

477

000295

CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Latura sudică a turnului.

Foișorul turnului

478

000296

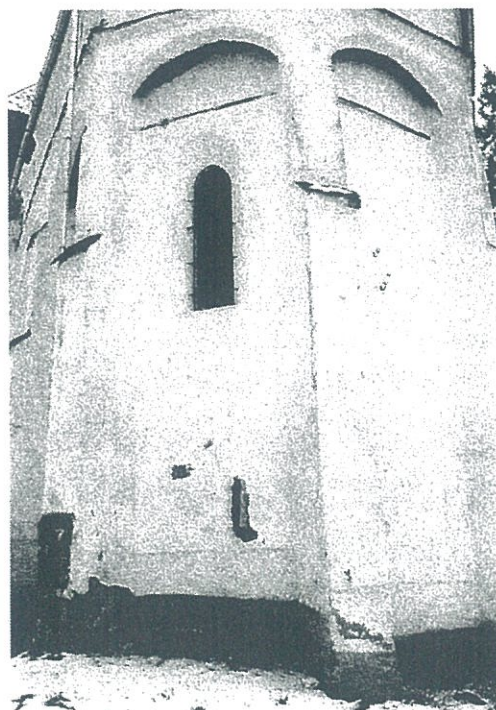
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Etajul fortificat al turnului. În zona unde tencuiala cornișei s-a pierdut, se observă zidăria de cărămidă.

Latura sud-estică a altarului. În zona inferioară se observă chenarul vechii ferestre.

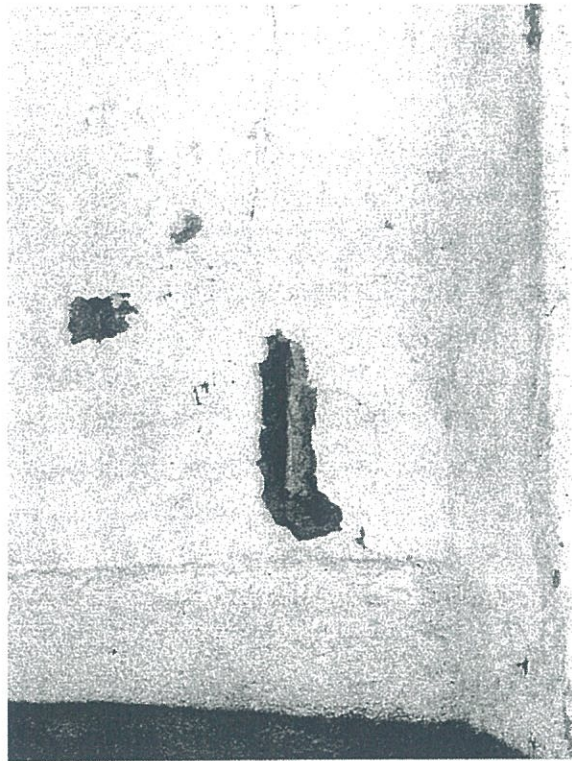
479

003297

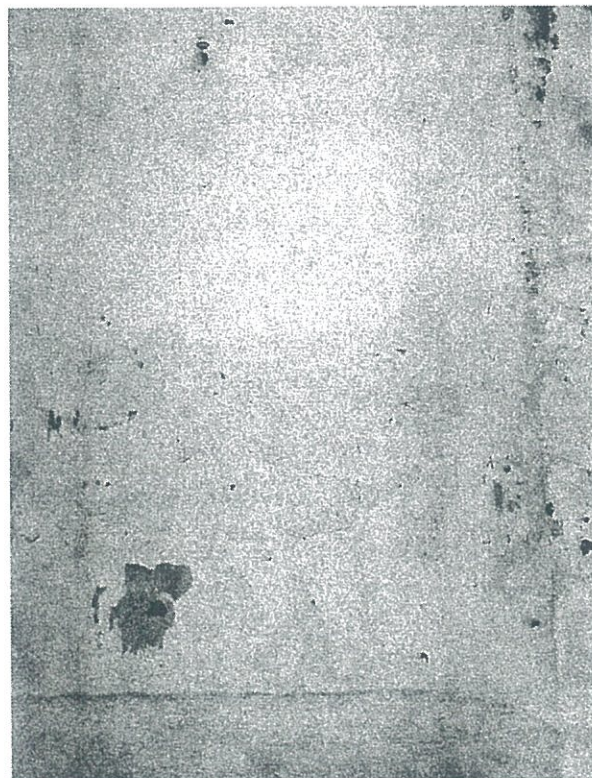
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Sondaj cu chenarul vechii ferestre

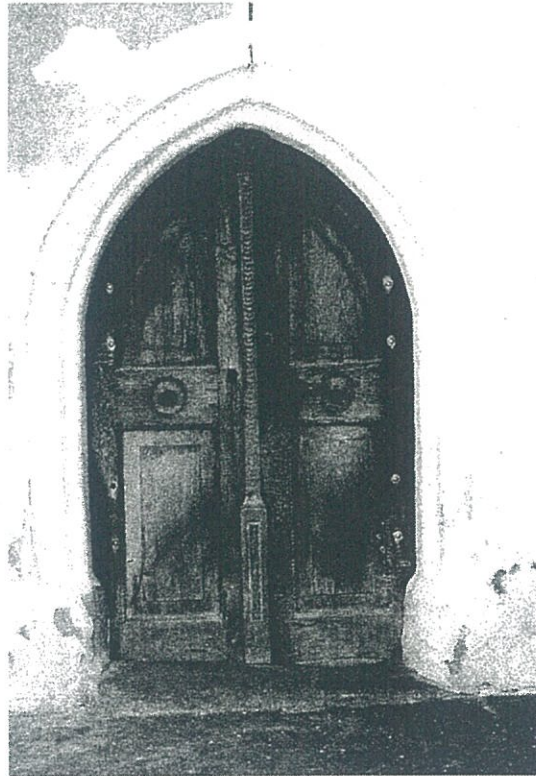

Conturul ferestrelor înzidite este indicat și de fisuri.

480

000298

CONFORM
CU ORIGINALUL

Portalul nordic al navei

CONFORM CU
ORIGINALUL

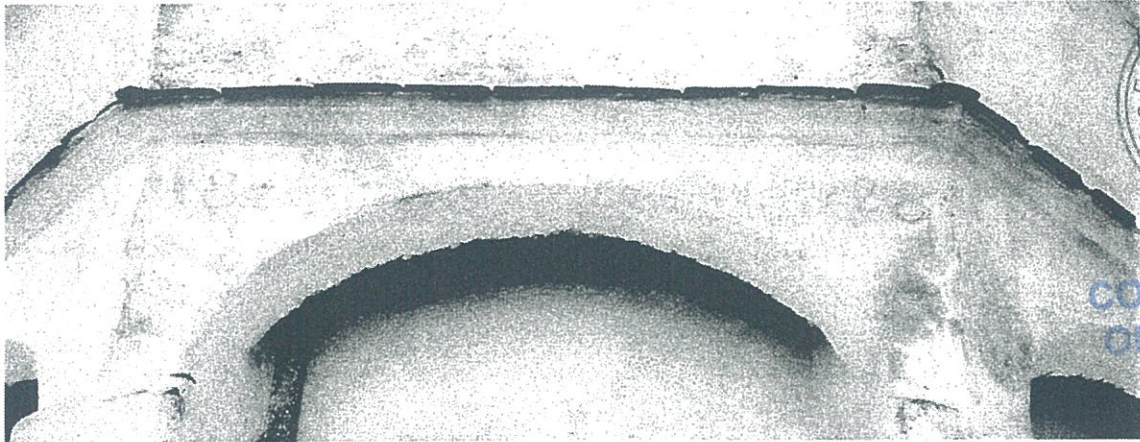

Latura nordică a altarului.

481

000299

CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Latura estică a altarului: data incisă în tencuiala de reparație: 1828

Latura nordică a navei: zonă deteriorată din cauza umidității

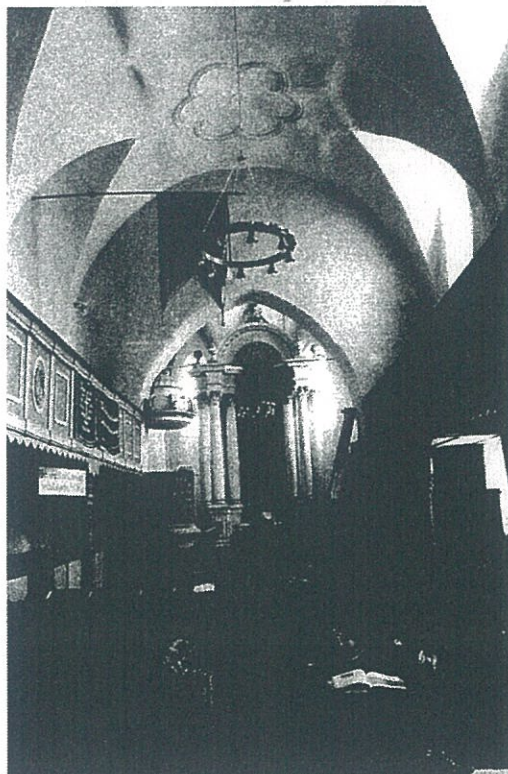
482

000300

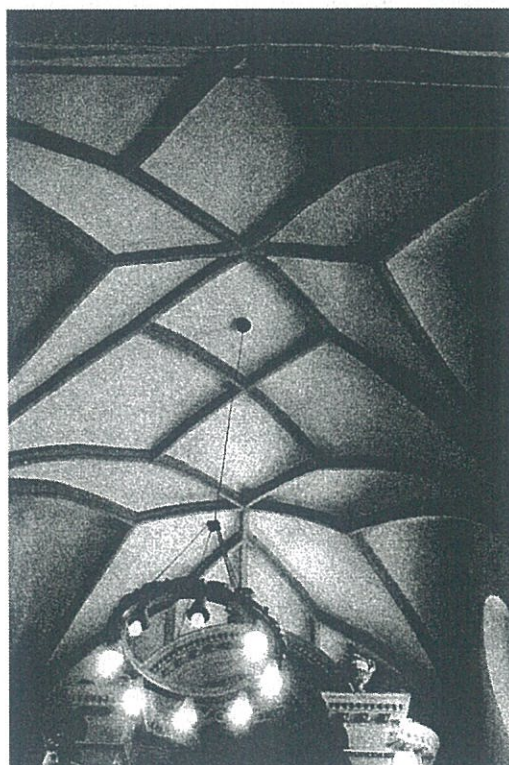
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Interiorul bisericii spre altar

Bolta altarului cu nervuri de ceramică

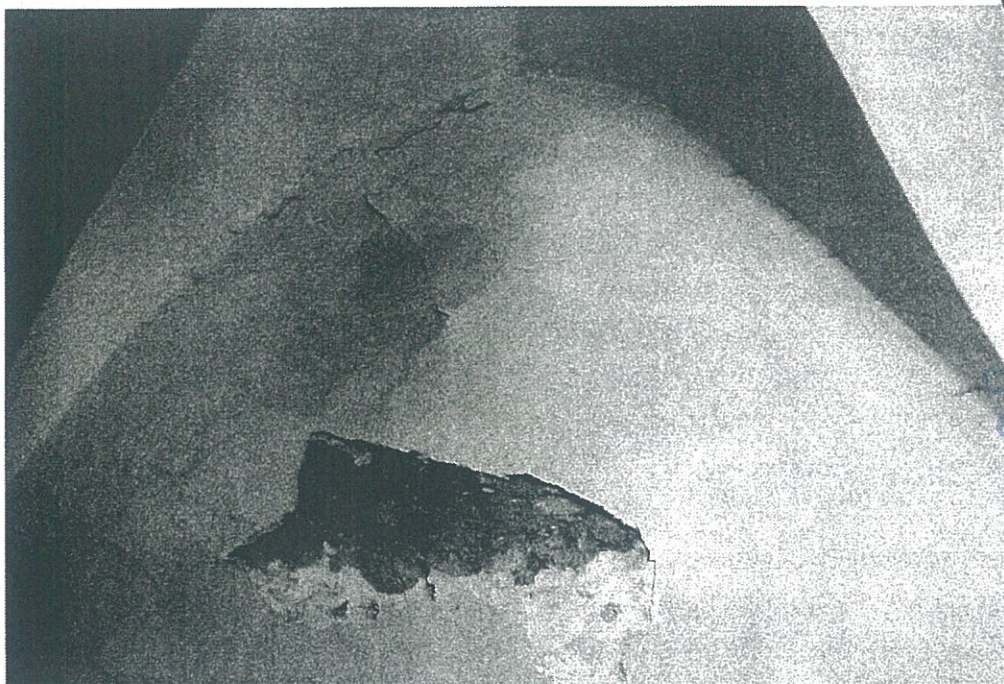
483

000301

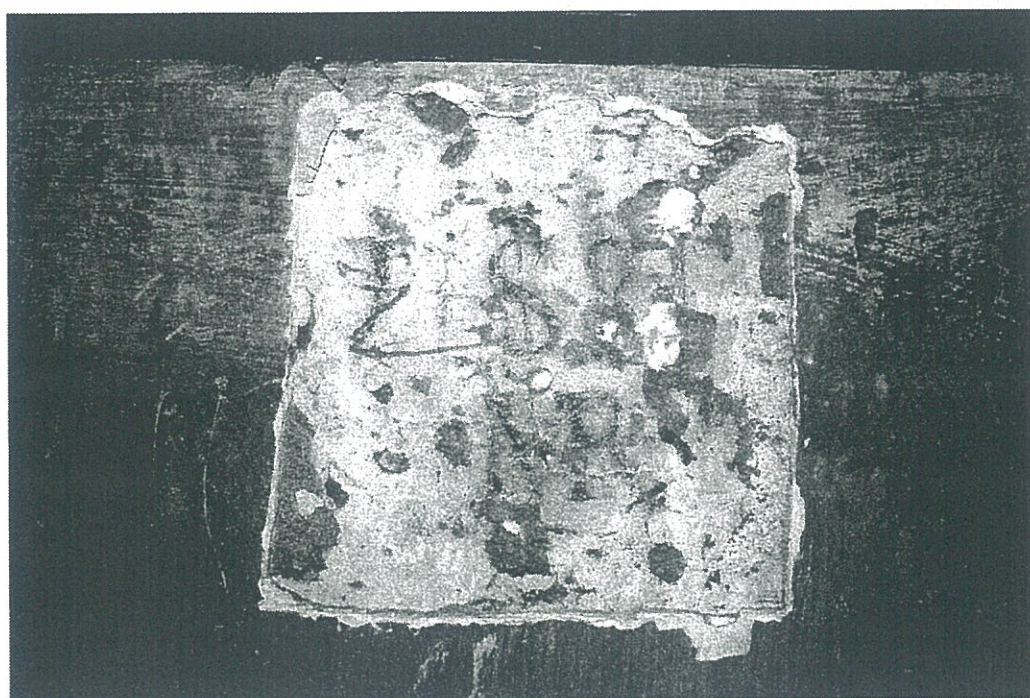
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Peretele nordic al navei, lângă colțul vestic. Zonă afectată de infiltrații de apă

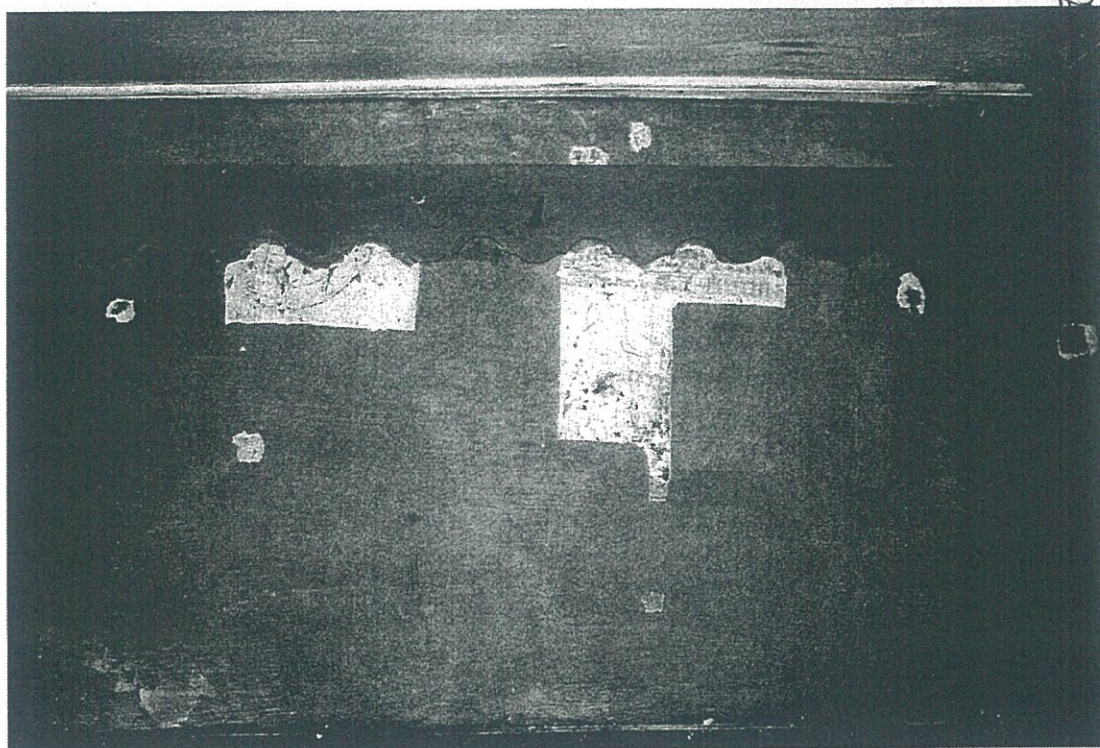

Peretele vestic al navei, nivelul emporiei. Sondaj cu tencuială de epocă. Pe suprafața ei se observă incizii, inscripții.

484

000302

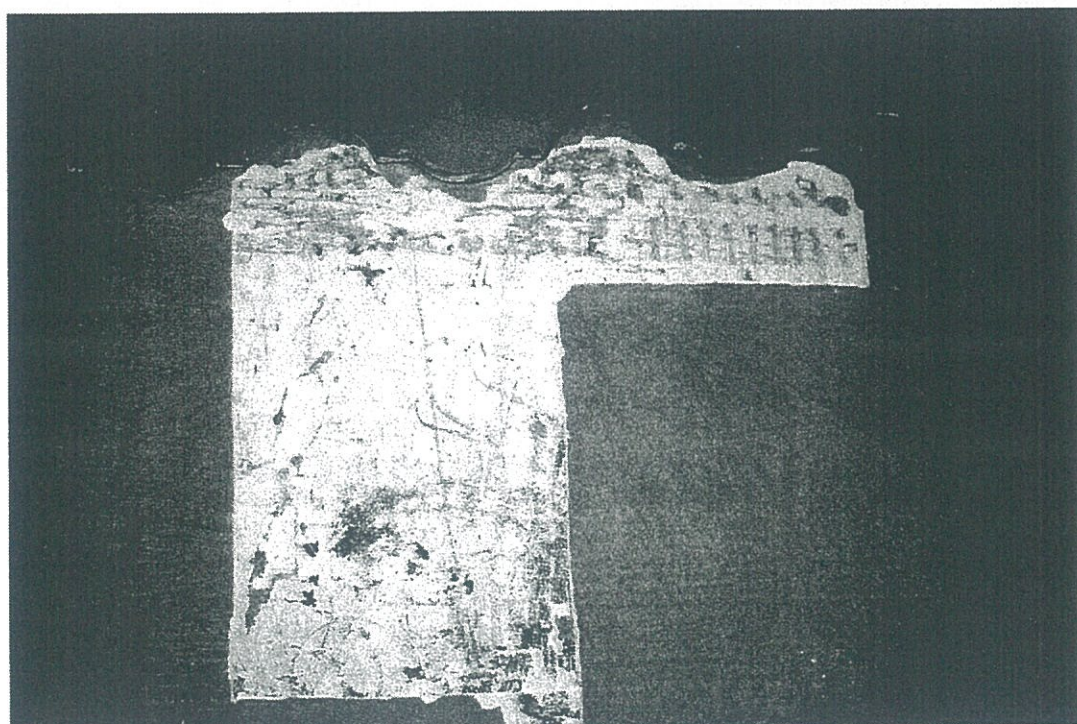
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Peretele nordic al navei, sub emporă: sondaje cu cruce de consacrare și inscripție gotică

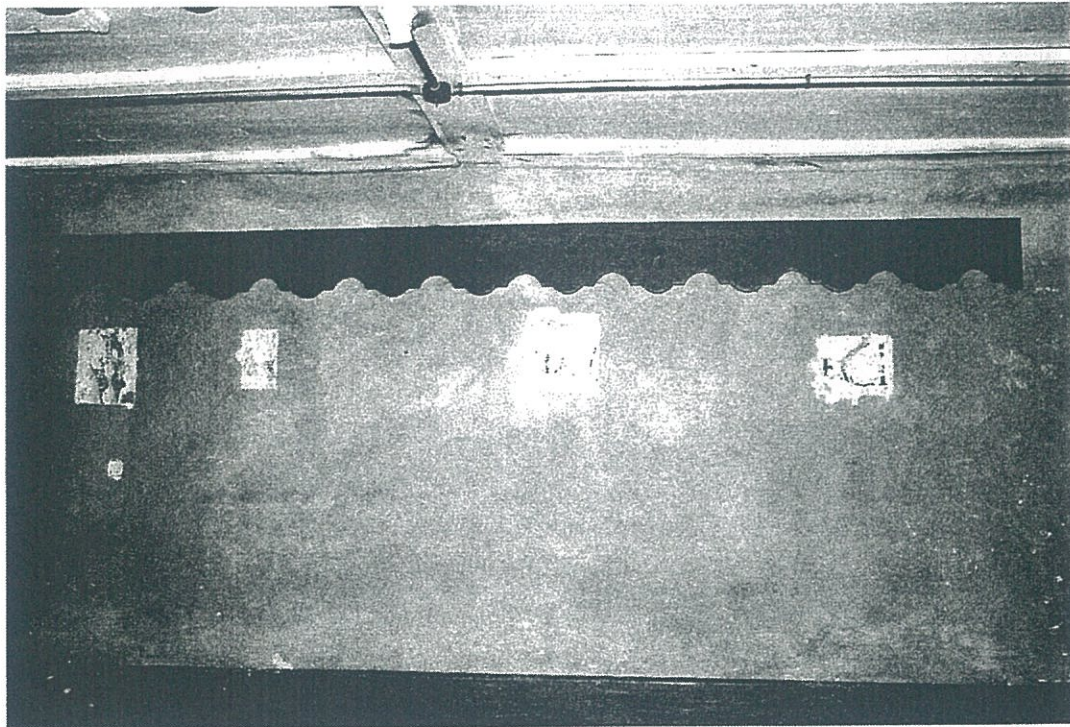

Peretele nordic al navei, sub emporă: sondaj cu inscripție gotică

485

000303

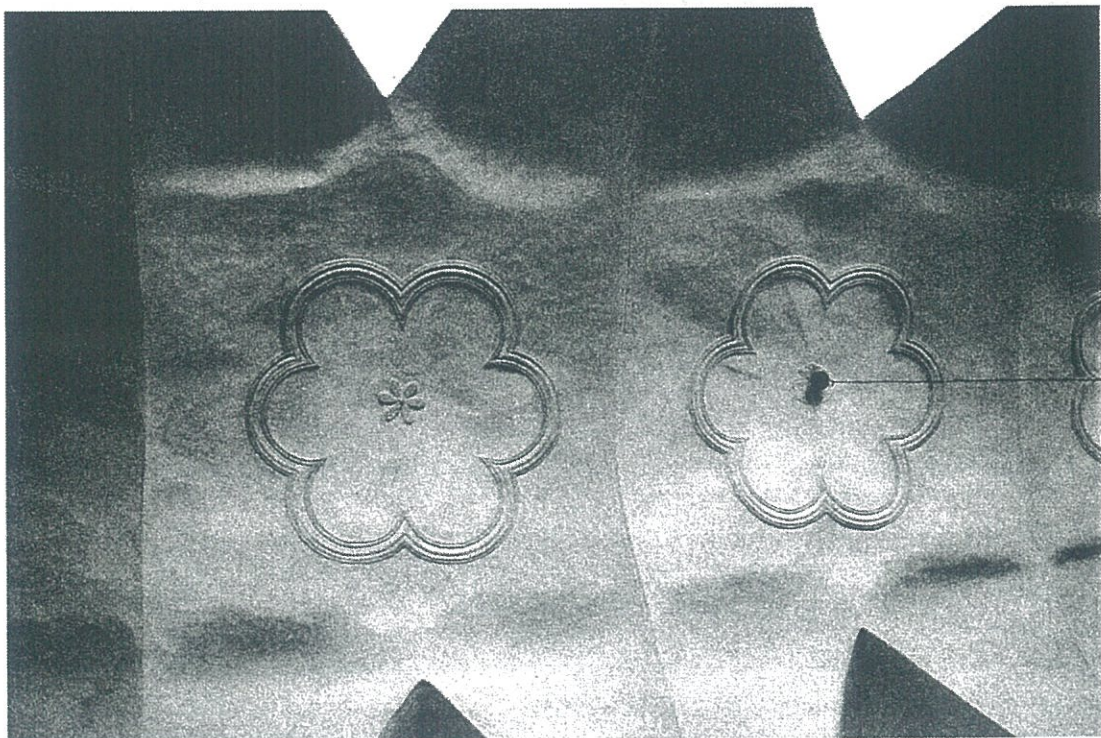
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Peretele nordic al navei. Zona de sub emporă. Sondaje cu inscripție din sec XVII-XVIII.

Bolta navei. Umbrele indică urma imprimată a nervurilor de ceramică

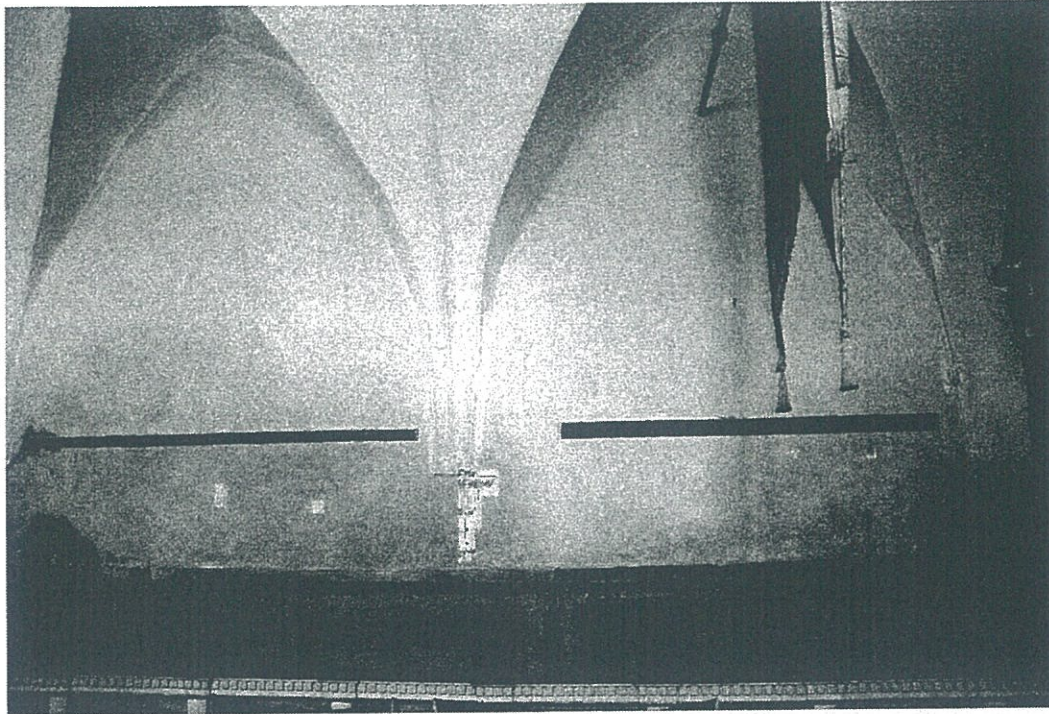
486

003304

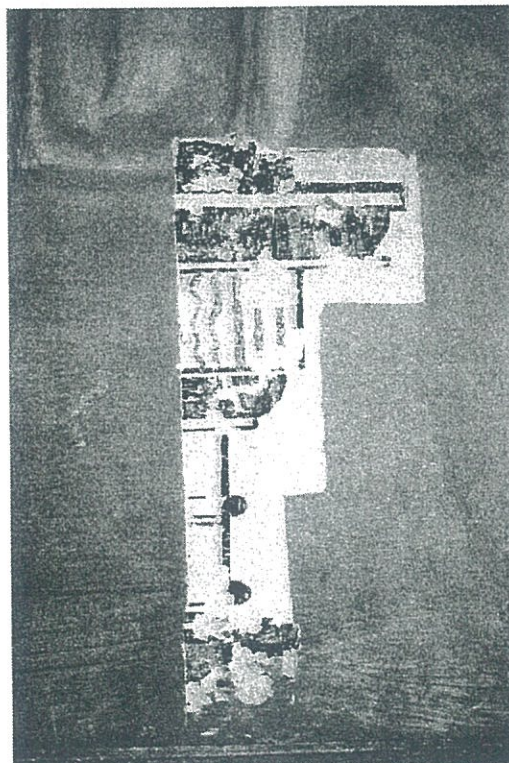
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Peretele nordic al navei, nivelul emforei

Peretele nordic al navei, pornirea bolții: Sondaj cu decorație pictată

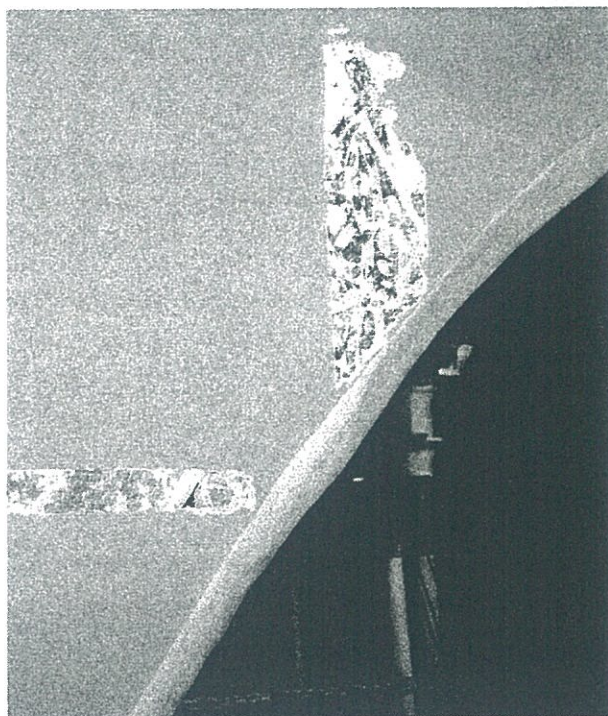
487

000305

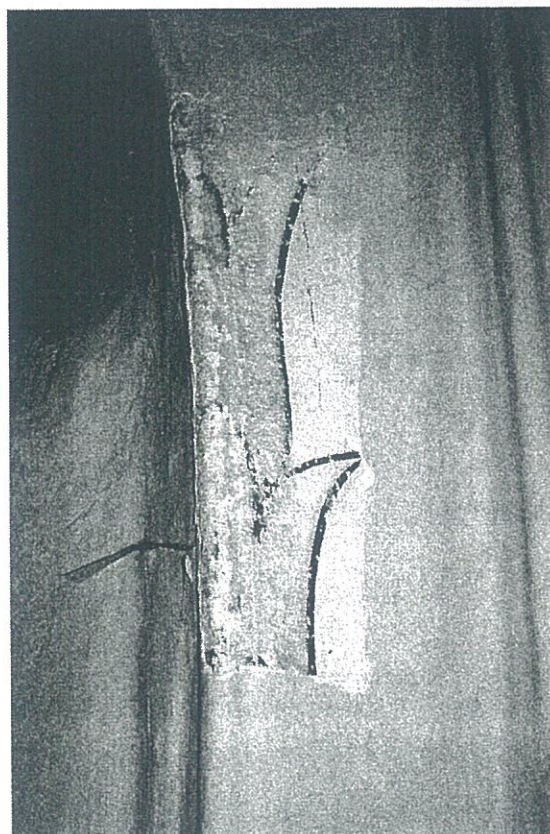
CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Arcul triumfal. Două sondaj cu două straturi succesive: strat de zugrăveală galbenă din sec XVI, și decorație gri-negru din sec XVIII.

Bolta navei: sondaj cu decorație pictată din sec XVII-XVIII.

488

000306

CONFORM
CU ORIGINALUL

Peretele sudic al altarului. Sondaj cu cruce de consacrare (primul strat, sec XIV-XV)

CONFORM CU
ORIGINALUL

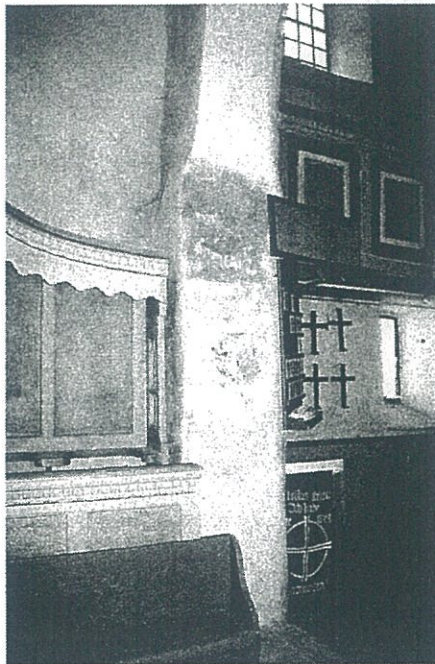

Peretele nord-estic al altarului. Sondaj cu cruce de consacrare (al doilea strat, sec XVI. În zonele lipsă se observă primul strat)

489

000307

CONFORM
CU ORIGINALUL

CONFORM CU
ORIGINALUL

Intradosul arcului triumfal. Sondaj cu cruci de consacrare suprapuse

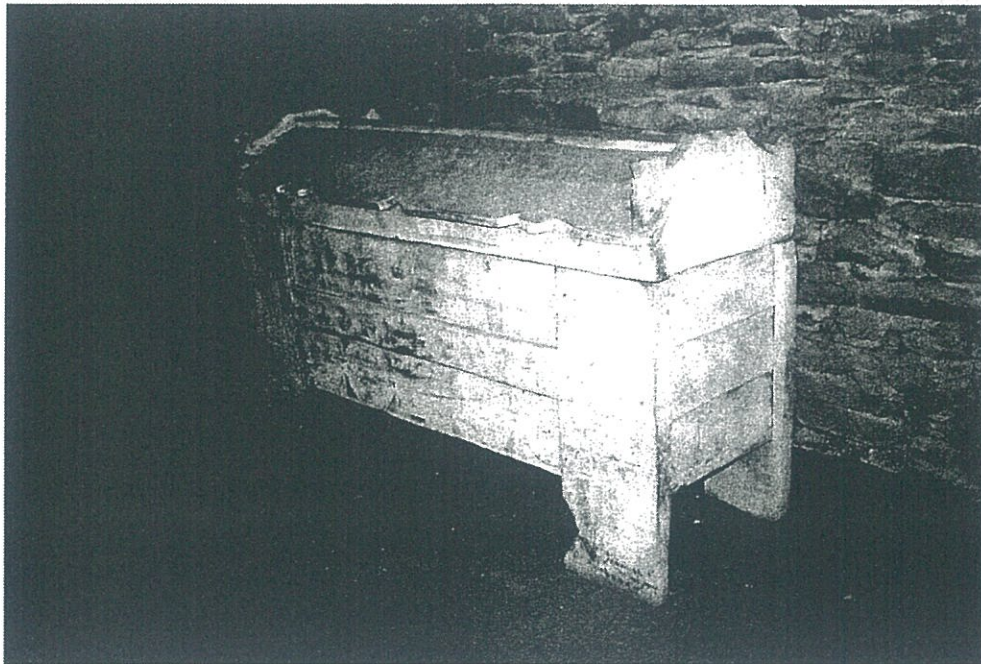

Peretele nordic al altarului. Consolă cu scut pictat (sec XVI)

490

000308

CONFORM
CU ORIGINALUL

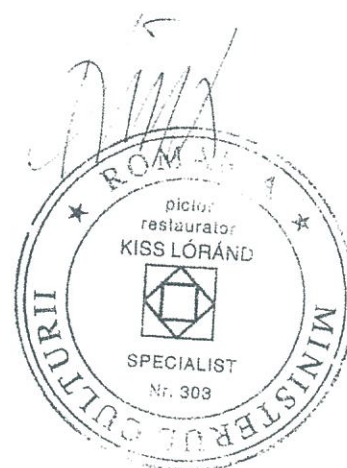

Ladă medievală la etajul turnului

Tg Mureș 18. 02. 2015.

Pictor restaurator Kiss Lóránd
S.C.Imago Picta S.R.L.

491

000309